

20 kokoelmateosta - kouluvierailumateriaali

Tämä pechakucha –esitys keskittyy vanhempaan taiteeseen Turun taidemuseon kokoelmassa. Pechakucha esityksessä kutakin diaa katsotaan 20 sekuntia, jonka on todettu olevan ideaali aika asiaan keskittymisen kannalta. Teoskuvan vieressä kerrotaan taiteilijan nimi, hänen elinvuotensa, teoksen nimi, vuosi jolloin teos on tehty ja vuosi jolloin teos on hankittu tai lahjoitettu Turun taidemuseon kokoelmaan.

Kaikki nämä teokset eivät ole tämän hetkisessä kokoelmanäyttelyssämme museossa esillä. Kun teokset eivät ole näyttelyissä esillä niitä säilytetään teosvarastossa, jossa on paras mahdollinen lämpötila ja ilmankosteus teosten säilymisen kannalta. Teoksia suojataan myös muun muassa liialta valolta ja liialta (esimerkiksi ilman saasteilta).

1. Werner Holmberg (1830–1860): *Syysaamu*, 1856.

Werner Holmberg oli suomalaisen maisemamaalauksen suuri vaikuttaja ja edelläkävijä. *Syysaamu* kuvaa varhaista aamuhetkeä, jolloin usva vielä peittää osan maisemasta. Auringonsäteet ovat kuitenkin murtautumassa pilvien läpi, ja päivästä tulee kirkas.

2. Hjalmar Munsterhjelm (1840-1905): *Metsälampi kuutamossa*, 1883.

Hjalmar Munsterhjelm *Metsälampi kuutamossa* on kuulunut pitkään kokoelman pidetyimpiin teoksiin. Munsterhjelm edusti romantisoivalla tyyllillään Taideyhdistyksen ensimmäisten vaikuttajien taidemakua ja hänen ja hänen aikalaistensa tuotanto on runsaskätisten lahjoitusten ansiosta kokoelmissa hyvin edustettuna. Hjalmar Munsterhjelm kuvasi maalauksissaan maisemia ennen kaikkea tunnelmina.

3. Akseli Gallen-Kallela (1865–1931): *Akka ja kissa*, 1885.

Teoksessa nuori taiteilija Axel Gallén kuvaa tavallista kansaa myötätuntoisesti. Taiteilija ei ole kaunistellut kuvattavaa kohdetta vaan kuvaa sitä niin kuin se näyttäytyi hänelle.

Maalausta on tehty Suomessa ja Pariisissa ja mallina on toiminut kaksi naista; Salon seudulta kotoisin ollut nainen ja Pariisilainen malli, jonka kasvopiirteiden mukaan teoksen Akkaa muutettiin vanhemman ja myös liikaisemman näköiseksi ajan tyyliodotusten mukaisesti.

Taiteilija vaihtoi nimensä vuoden 1907 tienoilla Akseli Gallen-Kallelaksi liittyen Suomen itsenäistymistä edeltävän ajan poliittisiin tapahtumiin.

4. Akseli Gallen-Kallela (1865–1931): *Pariisin bulevardi*, 1885.

Ajan tavaksi 1800-luvun Suomessa muodostui alkuopetuksen hankkiminen kotimaassa, jonka jälkeen suunnattiin ulkomaille lisäoppia saamaan. Düsseldorfin asema eurooppalaisen taiteen keskuksena alkoi heiketä, kun taiteilijoiden kiinnostus yhä enenevässä määrin 1870-luvulla suuntautui Ranskaan ja Pariisiin. Akseli Gallen-Kallela matkusti ensimmäisen kerran Pariisiin vuonna 1884, jolloin hän aloitti opintonsa Académie Julianissa.

Akseli Gallen-Kallela viipyi ensimatallaan Pariisissa kesäkuuhun 1885 saakka. Tältä ajalta on säilynyt vain vähän öljyvärimaalauksia. Turun taidemuseon kokoelmaan kuuluva impressionismin henkeen maalattu *Pariisin bulevardi* on eräs näistä. Taiteilija on kuvannut tuntemattomaksi jääneen pariisilaisen bulevardin sateisena päivänä.

5. Elin Danielson-Gambogi (1861-1919) : *Hilma Westerholm*, 1888.

Elin Danielson maalasi ystävästään Hilma Westerholmista Pariisissa vuonna 1888 suurikokoisen muotokuvan, josta tuli tekijänsä läpimurtotyö. Hilma Westerholmin muotokuva palkittiin Pariisin maailmannäyttelyssä vuonna 1889 pronssimitalilla. Hilma Westerholmin muotokuva on miljöömuotokuva, mikä tarkoittaa sitä, että henkilö on kuvattu hänelle ominaisessa ympäristössä ja toiminnassa.

Teoksessa kaksi naista, kaksi ystävää ja taiteilijaa, kohtaavat samanarvoisina. Danielson-Gambogi kuvaa Hilma Westerholmin sosiaalisesti taitavana, älykkäänä ja empaattisena ihmisenä. Mallin avointa katsetta ja eteenpäin nojautuvaa asentoa on pidetty vastaavana sosiaalisena eleenä, joka toistuu monissa aikalaisteoksissa. Kuvan kohde ikään kuin tarjoutuu katsojalle seuraksi, joka on valmis keskustelemaan ja kuuntelemaan.

Kuvan taustalla nähdään Victor Westerholmin teoksia, mikä hienovaraisesti viittaa paitsi aviomiehen läsnäoloon myös siihen, että Hilma Westerholm luopui avioiduttuaan omasta taiteilijaurastaan. Elin Danielson-Gambogi sen sijaan jatkoi uraansa avioiduttuaan, mikä oli naistaiteilijoiden kohdalla melko poikkeuksellista vielä 1800-luvun lopulla.

6. Albert Edelfelt (1854–1905) : *Veräjällä, portaan kylässä*, 1889.

Albert Edelfelt oli sekä taitava kansanelämän kuvaaja, että hienostunut muotokuvamaalari. *Veräjällä (Portaan kylässä)* – teoksessa Edelfelt näyttää kykynsä yhdistää suomalaiseen maisemaan siirretty ranskalainen ulkoilmamaalaus erikoiseen kuulakkaaseen valonkäyttöön. Gallen-Kallelaan ja esimerkiksi Rissaseen verrattuna Edelfelt oli kansankuvaaja, jonka voi sanoa idealisoivan kansaa.

7. Gunnar Berndtson (1854–1895): *Kesä*, 1893.

Gunnar Berndtsonia voidaan luonnehtia salonkimaalariksi, jonka erityisalaa oli kauniiden kankaiden, ylellisten esineiden ja hienostuneen elämän kuvaaminen. Suomalaisesta maisemasta rakkaimpia hänelle olivat uusmaalaiset saaristonäkymät, joita hän ikuisti ranskalaisen ulkoilmarealismen hengessä.

Kesä kuvaa saaristoidylliä, jossa aika on hetkeksi seisahtunut ja taivaalla lipuu poutapilviä. Kesän kuumuuden voi tuntea kuvasta, jossa vesi on peilityni ja aurinko paahtaa täydellä voimallaan. Laiturilla istuva nuori nainen on Berndtsonin sisarentytär Karin, joka maalauksen valmistumisaikaan on ollut 15-vuotias. Kaislikon reunassa onkii hänen 7-vuotias veljensä Ernst.

8. Akseli Gallen-Kallela (1865–1931): *Sammon puolustus*, 1896.

Kansalliset aiheet, kuten Kalevala, saivat 1890-luvulla erityisen suuren merkityksen suomalaisessa taiteessa. Akseli Gallen-Kallela kuului niiden lukuisten kulttuurielämämme vaikuttajien joukkoon, jotka 1800-luvun lopulla Venäjän sortotoimien alla lähtivät vahvistamaan kansallista itsetuntoa käyttäen välineenään taidetta sen kaikissa ilmenemismuodoissa.

Dynaaminen ja värikäs *Sammon puolustus* esittää kohtauksen Kalevalan, Suomen kansalliseepoksen 43. laulusta. Teoksen erikoisuuksiin kuuluu että se on maalattu kankaalle, joka muistuttaa gobeliinia.

9. Ville Vallgren (1855–1940): *Ylpeys*, 1898.

Vuosisadanvaihteen jugendtyyli käytti naista koristeaiheena paljolti kukkien tapaan: tämä piirre korostui ranskalaisessa art nouveaussa, joka suosi aiheena alastonta ja kevyesti verhottua nuorta naista.

Nainen kuvattiin tavallisesti valtoimenaan soljuvien hiuksineen yhdessä hentojen, naisellisiksi miellettyjen taipuisien kukka-aiheiden kanssa. Yhdistelmä selittyy yhtäältä ajan tuntemalla voimakkaalla kiinnostuksella luontoa ja kasviornamentiikkaa kohtaan, toisaalta perinteellä: luonto oli antiikin ajoista lähtien kuvattu usein

naiseksi. Kuvanveistäjä Ville Vallgrenin tuotantoon kuuluu lukuisa joukko naisaiheisia, luonteeltaan symbolisia pienikokoisia veistoksia.

10. Victor Westerholm (1860–1919): *Kymijoen laaksosta*, 1901.

Victor Westerholm oli ensimmäinen suomalainen ulkoilmamaalari, joka oli syventynyt talviaiheisiin. Vuonna 1897 Victor Westerholmkin katsoi parhaaksi lähteä etsimään rannikkoseutua lumisempia maisemia sisämaasta Kymijoen maisemista. Dahlströmin perhe, Turun taidemuseon mesenaatit, kuuluivat vuonna 1873 perustetun metsäteollisuusyrittäjä Kymiyhtiön johtoon. Kymijoen maisemiin lähtöä helpotti suuresti sekin, että Westerholmin lanko toimi tehtaalla insinöörinä. Langon luota Westerholm sai majapaikan.

Lumisten rantojen halki virtaava joki oli Westerholmille suuri elämys. Kymijoen maisemien ikuistaminen sai aikaan sen, että suomalainen maisema avautui Westerholmille uudella tavalla. Victor Westerholm, aiemmin esityksessä kohdatun Hilma Westerholmin aviomies, toimi Turun taidemuseon ensimmäisenä intendenttinä vuosina 1891–1919.

11. Pekka Halonen (1865–1933): *Syksy*, 1901.

Suomalainen luonto ja kansa olivat Pekka Halosen taiteen tärkeimmät aiheet. Halosen kirjoittamien kirjeiden kautta välittyy kuva intohimoisesti suomalaisuutta arvostavasta ja puolustavasta taiteilijasta. Pekka Halonen oli myös kansallismielisen, ns. Nuoren Suomen piirin keskeisiä hahmoja.

Aivan 1900-luvun alussa valmistunut *Syksy* on pelkistetty, kaksiulotteinen maalaus, joka ei kuvaa mitään tunnistettavaa, yksilöllistä paikkaa tai näkymää.

12. Hugo Simberg (1873–1917): *Perunatyttö*, 1901.

Hugo Simberg tunnetaan ennen kaikkea yhtenä Suomen taiteen symbolismin päänimistä, mutta *Perunatyttö* maalaus vuodelta 1901 edustaa realistista taidesuuntausta. Realistisessa taiteessa pyrkimyksenä oli kuvata todellisuutta ”sellaisena kuin se on” ja symbolistit taas uskoivat että suurten aiheiden kuvaaminen vaatii aiheen lähestymistä symbolien ja metaforien kautta.

Mallauksen mallina on toiminut Viipurin lähistöllä sijainneen Niemenlautan kartanon alustalaisina olleen perheen tytär.

13. Helene Schjerfbeck (1861–1946): *Vanha herraskartano*, 1901.

Kansallisen taiteen aika tuli Suomessa päätökseensä 1900-luvun alkupuolella ja kansallisromantiikalle ominainen raskassoutuisuus alkoi vähitellen väistyä. Uusi vuosisata toi mukanaan uuden tavan tehdä kuvaa. Taiteen ei enää tarvinnut tai edes pitänyt olla havaitun todellisuuden tallentamista sellaisenaan – jo symbolismi enteili uudenlaista kuva-ajattelua. Taideteoksiin ilmaantuu enemmän valoa ja heleämpiä värejä, myös muodon tasolla tapahtui uudistuksia. Ensimmäiset uudenlaista värimaailmaa ja pelkistetympää ilmaisua etsivät taiteilijat tekivät tietä modernismille.

Vanha herraskartano on Helene Schjerfbeckin uralla tärkeä merkkipaalu: se on hänen tuotannossaan ensimmäinen tyyliään modernistinen öljyvärimaalaus. Riitta Konttisen mukaan Schjerfbeck on maalannut teoksen Siuntiossa kesällä 1901 (Konttinen 2004[a], 206).

Pyrkimys kohti yksinkertaisuutta on havaittavissa jo joissakin taiteilijan 1880-luvulla valmistuneissa teoksissa ja tämä suuntaus voimistui 1800-luvun loppua kohden tultaessa. Tässä teoksessa Schjerfbeck on luopunut yksityiskohtien kuvaamisesta ja keskittynyt suuriin yhtenäisiin pintoihin. Maalauksessa on jo havaittavissa pyrkimys värin itsenäisen aseman korostamiseen.

14. Helene Schjerfbeck (1862–1946) : *Kotona*, 1903.

Helene Schjerfbeck tunnetaan hyvin erityisesti naisia, lapsia ja kodin piiriä kuvaavista teoksistaan. Jo 1890-luvulla hän koki tarvetta yksinkertaistaa ilmaisuaan, mikä ilmeni aluksi taustan yksityiskohtien karsimisena ja väripaletin pelkistymisenä. Tämä ilmenee myös monissa taiteilijan äidistään Olga Schjerfbeckistä (1839–1923) maalaamissa muotokuvissa.

15. Ellen Thesleff (1869–1954): *La Rossa*, 1915.

Pitkän ja merkittävän taiteilijanuran luoneen Ellen Thesleffin varhaistuotannolle on ominaista värillisesti niukka, jopa askeettinen symbolismi. Puupiirros *La Rossa* on tehty vuonna 1915 ja edustaa tyyliltään myöhempää väriekspressionismia. Thesleff määritteli elämänsä ja taiteensa päämääräksi täydellisen kauneuden tavoittelun. Kauneuden lisäksi musiikki oli taiteilijalle innoituksen lähde.

Vuoden 2015 alkupuolella Turun taidemuseossa avautuu Ellen Thesleffin tuotantoa esittelevä näyttely.

16. Otto Mäkilä (1904–1955): *Poésie*, 1938.

Otto Mäkilä syntyi Turussa vuonna 1904. Perhe asui Ruissalon saarella Villa Roma – nimisessä huvilassa. Isä Joakim oli puutarhuri ja perhe sai elantonsa huvilan mailla harjoittamastaan hyötykasvien viljelystä. Otto Mäkilä asui Villa Romassa elämänsä loppuun asti lyhyitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Luonto oli hänelle tärkeä voiman, innoituksen ja virkistyneen lähde. Hän liikkui mielellään merellä ja piti erityisesti myrskystä. Mäkilä työskenteli aktiivisesti varsinkin keväällä ja kesällä ja kuljeskeli Ruissalon luonnossa maalaten maisema-aiheisia akvarelleja.

Poésie kuuluu Otto Mäkilän tunnetuimpiin teoksiin. *Poésie*ssä käsitellään ihmisen ja luonnon suhteeseen, elämään ja sen päättymiseen liittyviä kysymyksiä. Maalauksessa on lämmin, luonnon ja ihmisen ykseyttä korostava tunnelma.

17. Ismo Kajander: *Dada-kaappi*, 1962.

Radikaalilla 60-luvulla myös taide vapautuu aiemmista normeistaan ja arvostuksistaan. Ismo Kajanderille vuosikymmen merkitsee valtavan tuotteliaisuuden ja uudistumisen aikaa. Tukenaan romanttinen asenne hän antaa arkiesineille uuden merkityksen. Usein tulos on sekä yllättävä että ylevä.

Kajanderin tuotannon klassikoihin kuuluu 1962 syntynyt dada-kaappi, joka on niin kutsuttu ready-made-esine. Kajanderille on tyypillistä, että hänen taiteensa sisältää absurdia leikkisyyttä. Siitä kuvastuu nurinkurinen todellisuus: esineet on sijoitettu toistensa suhteen silmän kannalta yllättävään järjestykseen. Kajanderin esineille antama merkitys saa ne näyttäytymään uudessa ja lähes runollisessa valaistuksessa. Niukoin keinoin hän tavoittelee ulottuvuutta, jota voisi nimittää myös filosofiseksi. Teos on yhdistetty nimensä mukaan dada nimiseen taidesuuntaukseen.

18. Harro Koskinen: *Sika-perhe*, 1969.

Harro Koskisen installaatio *Sika-perhe* kuuluu Turun taidemuseon kokoelman tunnetuimpiin teoksiin ja on ollut viimeksi juuri keväällä 2014 esillä Islannissa Reykjavikin taidemuseon Harro Koskisen taidetta esitelleessä näyttelyssä. Teos on yksi Koskisen sika-aiheisista vuoden 1969 teoksista.

Teoksessa perhe on kokoontunut yhteen olohuoneen pöydän ympärille television ääreen. Seinällä on muun muassa vaakuna, Suomen poliisin käyttämä symboli ja krusifiksi, joihin kaikkiin kuva-aiheeseen on vaihdettu sika. Omana aikanaan Harron taide heijasti meneillään olevaa arvojen muuttumista ja ensimmäisen sotaa kokemattoman nuorisopolven astumista yhteiskunnan näyttämölle.

19. Manno Kalliomäki (1948–2005): *Painajainen*, 1977.

Turun piirustuskoulussa opiskellut taiteilija Manno Kalliomäki on tunnettu parhaiten taidegraafikkona, mutta hän oli kuvataiteilijana monipuolinen toimien myös aktiivisesti taidejärjestöissä, Artessa, Suomen taidegraafikoissa ja Valokuvataiteilijoiden liitossa.

Teoksissa on usein mustaa huumoria ja hän on kuvannut aihettaan, ihmistä, lempeällä ja ymmärtävällä katseella.

20. Juba Tuomola: *Viivi ja Wagner* Turun taidemuseossa.

Myös tässä kuvassa esiintyy sika. Jussi ”Juba” Tuomola on piirtänyt *Viivi ja Wagner* sarjakuvaa 1990-luvulta lähtien. Teoksessa *Viivi ja kotipossu Wagner* päättävät tulla Turun taidemuseoon useammankin kerran. Tervetuloa Turun taidemuseoon!